

CANNES, 1970

Számos nemzetközi filmfesztivállal előfordult már, hogy esemény-sorozata nem éppen a versenyben bemutatott filmekkel volt kapcsolatos, hanem például versenyen kívüli filmekkel. Arra is volt példa, hogy a fesztivál filmek-től teljesen független eseményektől vált nevezetessé — éppen Cannesban is.

Az idén a versenyben bemutatott filmek adták Cannes legfőbb érdekességét — és ez már maga is érdekes. Kivált azok után, hogy két éve világszerte a filmfesztiválok felesleges voltáról, csődjéről beszéltek és cikkeztek.

Aminő az csaknem minden hazai tudósításból kiderül (érdekes, az emberek úgylátszik, kötelezőnek érzik, hogy így, vagy úgy, hírül adják a meteorológiai körülményeket), az idei

cannesi film-mustra elképesztően rossz időben ment végbe. Helybeliek szerint nem él Cannesban olyan öreg ember, aki hasonló időjárásra emlékezne ebben az időpontban ezen a tájon. Légkondicionálás helyett egyszerűen arra volt szükség, hogy jól bedurrantsanak a kályhákba, amit mindenütt tisztességgel meg is cselekedtek a Cote d'Azur hoteljaiban. Ha rosszmájú volnék — s mért ne legyek egy megjegyzés erejéig —, azt hihetném, hogy azért ennek is része van a filmek idei értékelésében. Már úgy értem, azért, mert hogy az illetékesek nem csak beszéltek a filmekről, hanem látták is őket. A homokban heverészni nem lehetett — akkor már inkább beültek a mozikba, versenyfilmekhez és versenyen kívüliekhez.

A választék elképesztő nagy volt, — mintegy háromszáz film. S ha jól összszámolom, jómagam negyven és ötven közötti summát láttam közülük. Több-kevesebb sikerrel iparkodtam kiválasztani (már amennyire ez a dolog technikája szerint is, lehetséges) azokat, amelyek legtöbbet ígértek, továbbá amelyek iránt leginkább fellépett bennem a megbocsátható emberi kíváncsiság. Értem az utóbbin a szekszik halmazából látott jónéhány filmet, amelyek nélkül a kép nem is volna teljes a mai filmről (persze így sem az) és amelyekhez majd fűznék még néhány szót.

Előbb azonban a verseny filmjeiről érdemes beszélni. Nem is annyira külön-külön, amire egy ilyen beszámoló nem alkalmas, hanem együttesen — ha van

Tina Aumont és Massimo Ranieri — Mauro Bolognini: Metello című filmjében

Jelenet az angol John Boorman: Az utolsó Leo című filmjéből

Monica Vitti és Marcello Mastroianni — Ettore Scola: A féltékenység drámája című filmjében

olyan tényező, amely együttesen jellemez ennyi és ilyen sokféle alkotást. És van. Mielőtt a dolog részleteibe bocsátkoznánk és különbséget tennék a filmek értékében és lényegében, leszögezhetem: *nem voltam még fesztiválon, ahol a kor égető kérdéseit olyan sok mű és olyan sok úton-módon feszegette volna, mint a mostani cannesin.* Határozottan van olyan érzésem nekem is, hogy a kapitalista politika és film nagyhatalmát reprezentáló országok bekebelezni, kisajátítani igyekeznek minden lehetséges forradalmi, izgalmat keltő témát, ezzel a klasszikus módszerrel akarván kifogni

minden szelet minden vitorlából, — ahogy erre már több hazai tudósításban történt utalás. Nehéz fanyar mosoly nélkül látni és hallani egy elégedetlenséget

árasztani hivatott amerikai filmekben (Woodstock) a jószágos rendőrbácsi nyilatkozatát arról, hogy ezek a mai fiatalok, akik itt Woodstockban is összejöttek

néhányan (400 000), de-
rék gyerekek. — Mi —
mondja a jóképű rend-
őr (és ki ez a „mi”
ilyen esetben?) — a ma-
gunkénak érezzük őket.
No, ez derék (ezt már
én mondom).

Ugyanakkor végtele-
nül és hibásan leegy-
szerűsíténék a jelensé-
get, amely a filmek tár-
sadalmi töltésében
Cannesban is kifejező-
dött, ha pusztán valami
ördögi számítás vég-
eredményének fognánk
fel az egészet. Például
akár a maga nemében
kitűnő Woodstockot is.
*Inkább kényszeredettsé-
g a hatalmon levők és a
pénzt birtokolók részé-
ről ez a mímelt megér-
tés és együttérzés, akár*

a fiatalokkal, akár a
színesekkel kapcsolat-
ban, akiknek helyzeté-
ről és mozgalmairól
szintén művek egész so-
ra szól. (Nevetséges
még külön az is, hogy
miközben a társadalom
urai együttérzést tettek
— képviselőik ész-
nélkül menekülnek még
az utcákból is Ameriká-
ban, ahol a fiatalok,
vagy a színészek megje-
lennek, Amerika nyugati
városaiban inkább az
előbbi, kelet felé halad-
va inkább az utóbbi jel-
lemző.)

Nem kalandoztam el
a témától — a filmfesztiválról beszélek, ahol a
számottevő filmek java-
része (benne hangsúly-
lyal az amerikai rész)

Carola André és Franc Grimes — Franco Brusati: Haar-
lem tulipánjai című filmjének főszereplői

Jelenet Michael Wadleigh: Woodstock című alkotásából

erről beszélt. Az igazság az, hogy nem igen lehet másról beszélni. Az alap-kérdések (háború és béke, a fiatalság távollatlansága, illetve távlat-keresése, az így, vagy úgy másodrendűnek tekintett színes emberek kérdéskomplek-

szuma) oly mértékben benne vannak a levegőben, hogy egyszerűen elkerülhetetlenek. Valamirevaló művész nem is akar másról beszélni, sőt rendkívüli hangsúlyokkal éppen ezekről. S mivel kitérni most már olyan idétlenségekkel, mint mondjuk a jellegzetes hollywoodi nulla

Ottavia Piccolo (a legjobb női alakítás díjának nyertese) és Tina Aumont — Bolognini: Metello című filmjében

(Otto Preminger: Mondd, hogy szeretsz, Jonnie Moon) csak imitt-amott lehetséges

Jelenet Sidney Pollack: Jól elintézték a lovakat című alkotásából

és mivel — tegyem hozzá — humanista, tisztességes, sőt, még viszonylag forradalmi témákat is egészen jól meg lehet lovagolni business szempontjából, együttvéve az egész elég komplikált képet rajzol. Azt hiszem, a viszonylag forradalmi, aktuális témákat támogató pénzemberek megfontolása nagyjából az lehet, hogy a tényleges védekezés az esetleges nem kívánt hatás ellen végső soron is a rendőrség dolga. Hogy mennyire így van, azt néhány (nem pénzelt) film egyébként meg is mutatta.

Nem volt véletlen, hogy a már idézett (mert esetében tipikus) *Woodstock* nagy érdeklődéssel kísért sajtófogadásán a kérdezők jobbra azt firtatták, mégis hogyan van az, hogy ezt a „három napot zenében, táncban és szeretetben” (a nagy hippitalálkozóznak ez volt a jelszava) filmen a Warner Brothers nevű ismert szuper-vállalat finanszírozza. A derék és rendkívül tehetséges Mi-

chael Wadleigh, ez a fiatal és krisztusi megállottságú rendező ugyan igazat mondott, amikor szándékát is-

mertette, hogy nem a pénzcsinálás, hanem az ügy megmutatása volt a célja, — de hát a szándékok és a valóság itt sem esnek egybe. A cannesi jobb közönség ugyan háborgott az esti gála-vetítésen Wadleighék személyes és nyíltan vállalt Vietnam és Kambodzsa elleni fellépése miatt (a fesztivál egyetlen politikai értelemben feszült jelenete volt), a *Woodstock* azonban így is a Warner

Gian Maria Volonté és Florinda Bolkan — Elio Petri: Nyomozás egy minden gyanún felüli személyiség ügyében című alkotásában

vételesen egyezik a kialakult kritikusi és civil közvéleménnyel. Volt ugyan egy másik amerikai film (The strawberry statement — *Eper és vér* cím alatt esett már említés róla a hazai lapokban), Stuart Hagmann műve, amelyet sokan értékelték díjazásra érdemesnek (szintén az amerikai fiatalok mozgalmáról és brutális elfojtásáról — itt már nem is „zenében, táncban és szeretetben”) —, de hát kiáltóbb ellentmondásokhoz szokott az ember díjazás dolgában. Hiszen a ténylegesen díjazott filmek nagy része csakugyan művészi, jó, tartalmas alkotás. A mi *Magasiskolánkkal* együtt külön díjban részesített *Hoa Binh* kivételével (rendezője Raoul Coutard), amely a szó legrosszabb értelmében kispolgári, ványadt és óvatos kezelése a napjainkban véres vietnami kérdésnek. Egyesek azzal vigasztalják magukat, hogy még mindig elfogadhatóbb volt a házigazda franciák művei közül ezt díjazni, semmint Claude Sautet remekül megcsinált giccsét, amelytől a szívnek

testvérek nagy üzlete lesz.

Azért volt érdemes ennél a dolognál kicsit hosszabban időzni, mert rendkívül érzékletesen fejezi ki az egész mostani tiltakozó, elégedetlenséget, politikai ellenállást kifejező, legjobb filmezés ellentmondásos helyzetét. Az elkészítésében szenzációs (zenéjében is egyedi és ragyogó) Woodstock ugyan jellegzetesen amerikai példa és film — *muta-*

tis mutandis azonban sok más, nem amerikai műre is vonatkoznak az elmondottak.

Az idei díjazás ki-

Stanislawa Celiska és Daniel Olbrychski — Andrzej Wajda: Tájkép csata után című alkotásának főszereplői

meg kell hasadni (Köznapidolgo), s amelyet a sajtó több oldalról nagydíjra ajánlgatott — szégyenszemre. Annyi bizonyos, hogy ez utóbbi film társadalmi értelemben nulla — amaz viszont erősen mínusz, mert félrevezető.

Ezzel azonban be is fejezhetjük a díjazás bírálatát (aminek amúgy sincs sok értelme), mert a többi film díjazásának jogossága objektíve vitathatatlan. Nem mint-ha a nagydíjas M. A. S. H.-hel, mint művészeti alkotással szemben nem volna jogos jónéhány kifogás — azt ellenben nem lehet elvitatni tőle, hogy helyenként maró erejű antimilitarista szatíra, amelynek utalásai a vietnami háborúra is félreérthetetlenek

(egyébként bizarr vigjátéki cselekménye Koreában megy végbe a véres háború idején, — mert az mégis régebben volt, arról már inkább lehet nyíltan beszélni). A magam részéről a tömértelen vérnek, pusztulásnak és borzalomnak ezt a vegyítését a szarkasztikus hanggal még jó ügy érdekében is képtelenségnek és riasztónak tartom — azt ellenben nem tagadom, hogy a M. A. S. H. bizonyos részleteiben frenetikus vigjáték és félreérthetetlen háborúellenes kiállítás (rendezője Robert Altman). Emellett mindentől függetlenül nagyon üdvösnök tartom a tényt, hogy a zsüri végre egy vigjátéknak merte adni a díjat, felrúgva etekin-

etben az érthetetlen és káros konvenciókat.

Az én „nagydíjasom” Az utolsó Leó, John Boorman alkotása — egyébként szintén vigjáték. Bár napjainkban — íme a MASH és a Leó példája is mindjárt — igencsak módosult a fogalom. Mindkét film alkalmas arra, hogy a gondolkodó ember bőrében felborzolja a bőrt és — főleg a Leó — keserű humorával közelebb hozza a kor problémáinak lényegéhez, mint sok filmdráma, amely keresett, vagy semmitmondó eszközeivel igazán nem veti fel a fájó, nagy kérdéseket, legfeljebb úgy tesz, mintha felvetné (például az említett Hoa Binh). Az utolsó Leó (Mastroianni újabb ragyogó alakítása, A féltékenység drámája című olasz vigjátékban is ő játssza a főszerepet, s ez utóbbiért kapta a férfiszerep díjat) tényleg rádöbben, hogy egy alapjában torz és embertelen társadalomban eleve reménytelen minden segíteni akarás, az ilyen társadalmat el kell pusztítani. Érdekes egybevetni a tavalyi nagydíjas Ha és az idei rendező-díjas Leó végjelenetét (ez a mostani még jobb): mindkettőben megostromolják a kapitalista társadalom valamely várát, mint holmi másmilyen Téli Palotát.

Elio Petri filmje, a legjobb a nagyon jó cannesi olasz sorozatból.

Franco Nero és Joanna Shimkus — Christopher Miles: A szűz és a cigány című, D. H. Lawrence regényéből készített filmjében

Ingrid Thulin — Ingmar Bergman: Szenvedély című alkotásának főszerepében

A Nyomozás egy minden gyanún felüli személység ügyében megintcsak rendkívül erős indulatú és kifejezés-rendszerű szatíra — s csak azért nem részletezem itt most vígjátéki csapásait a dölyfös és magabiztos hatalomra, hogy néhány szót még szólhassak másról is, nem haladva tovább immár a versenyfilmek során.

A versenyben és versenyen kívül látott komolyabb filmekről (Wajda, Bergman, Bunuel új alkotásait láttuk a gazdag fesztiválon, sőt, fesztiválon kívül Antonioni szép új filmjét is), itt csak annyit, hogy szintén szorosan a mai élet legfőbb problémakörében mozognak. Hogy egy film

fesztiválra kerül-e, nem-e, sok tényezőtől függ — annyi bizonyos, hogy az idei cannesi díjazottak nagy ellenfelektől menekültek meg.

Ígértem még egy megjegyzést a szekszikről — ötvennél több futott Cannesban. Létezésük különben is szorosan a film mai sorsának lényegéhez tartozik. Nagyobb részük a maga nemében ponyva, különösebb mondanivalót nem kíván. Külön téma volna elemezni, miként élnek vissza ezek a filmek javarészen egy jogos igénnyel — amennyiben az emberek világszerte nyitabb és őszintébb beszédet követelnek a szekszualitásról. Az ellenben már végképp elszomorító, hogy ezeknek a filmek-

nek a jelentékeny része végülis nem a szekszualitásban leli meg hatóeszközeit, hanem az ordenáréságban. És nem is a nemiséggel szoros kapcsolatban, hanem olyan undort keltő jelenetek ábrázolásában

(rohadt gyümölcsök szétnyomása, étkezés szemétdöroból és ennél is hánytatóbb és leírhatatlanabb), ami végképp az ép emberi izlésvilágon kívülesik, torz és lehangoló.

Ezek a fajta filmek a fesztiválhoz csak nagyon kevésbé tartoznak — ezt a megjegyzést éreztem csak szükségesnek. Amúgy Cannes az idén magasabb átlagnívót képviselt, mint tán valaha az elmúlt évtizedekben.

RAJK ANDRÁS